

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

**برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.)
رشته تاریخ علوم پزشکی**

(مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و نحوه ارزشیابی)

مصوب چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورخ ۱۳۹۱/۴/۱۹

بسمه تعالی

برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی

رشته: تاریخ علوم پزشکی

دوره: دکتری تخصصی (Ph.D.)

دبیرخانه تخصصی: دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در چهل و هشتمین جلسه مورخ ۹۱/۴/۱۹ بر اساس طرح دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی که به تأیید دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در چهار فصل (مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه) بشرح پیوست تصویب کرد و مقرر می دارد:

۱- برنامه آموزشی دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است.

الف- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیرنظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اداره می شوند.

ب- موسساتی که با اجازه رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و براساس قوانین، تأسیس می شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشند.

ج- مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

۲- از تاریخ ۹۱/۴/۱۹ کلیه دوره های آموزشی و برنامه های مشابه مؤسسات در زمینه دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می توانند این دوره را دایر و برنامه جدید را اجرا نمایند.

۳- مشخصات کلی، برنامه درسی، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی در چهار فصل جهت اجرا ابلاغ می شود.

رأی صادره در چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۹۱/۴/۱۹ در مورد

برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی

- ۱- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی با اکثریت آراء به تصویب رسید.
۲- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

مورد تأیید است

دکتر سید منصور رضوی

دبیر شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورد تأیید است

دکتر مصطفی رضائیان

دبیر شورای آموزش علوم پزشکی، بهداشت
و تخصصی

مورد تأیید است

دکتر محمدعلی محقق

معاون آموزشی

رأی صادره در چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۹۱/۴/۱۹ در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مرضیه وحید دستجردی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و رئیس شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

فصل اول

مشخصات کلی برنامه آموزشی
دوره دکتری تخصصی (Ph. D.)

رشته تاریخ علوم پزشکی

مقدمه

مطالعه سیر منطقی رشد علمی، همراه با بررسی دلایل پیشرفت و افول علم در جوامع بشری برای محققین عصر حاضر الهام‌بخش بوده و از میان علوم مختلف، علم پزشکی در جایگاه ویژه‌ای قرار دارد. سرزمین کهن ایران، از دوره قبل از اسلام تاکنون، در علوم گوناگون به ویژه علوم پزشکی دارای سوابق بالنده و آثار برجسته‌ای است که در دو قرن اخیر تا حدود زیادی معقول مانده و در سیطره علوم نوین به دست فراموشی سپرده شده است. لذا ضرورتاً بایستی این میراث عظیم ملی توسط افرادی که مطالعاتشان در تاریخ علوم پزشکی متمرکز است، مورد بازبینی و واکاوی قرار گیرد. این برنامه در راستای این هدف مقدس تدوین شده تا با ساماندهی تجارب ملل مختلف، زمینه پیشرفتهای آینده را با اتکاء به پشتوانه عظیم فرهنگی کشور خویش و با اعتماد به نفس بیشتر و فارغ از گسست فرهنگی میان نسل‌ها فراهم ساخته و زیربنای دفاع از نظریات و حقوق دانشمندان بی‌نظیر ایران و اسلام فراهم آید.

نام و تعریف رشته و مقطع مربوطه

History of Medical Sciences(Ph.D.)

دوره دکتری تخصصی (Ph. D.) رشته تاریخ علوم پزشکی (History of Medical Sciences) بالاترین مقطع تحصیلی این رشته است که در آن پذیرفته شدگان این مقطع پس از کسب دانش گسترده و جامع در زمینه تاریخ پزشکی و علوم وابسته، با تاکید بر تاریخ پزشکی در ایران و اسلام، چگونگی پیدایش، تکامل و تطورات آنها را مورد بررسی و تحلیل علمی قرار می دهند و با ارزیابی جنبه های مثبت و منفی آنها، به تناسب زمان و پیشرفتهای عصر حاضر در خصوص چگونگی بهره گیری از میراث عظیم تاریخی و طراحی و اجرای پژوهش های کاربردی و انتقال یافته های پژوهشی به دانشجویان و پژوهشگران عرصه خدمات سلامت، ارائه طریق می نمایند و بعنوان صاحب نظران تحقیقات و آموزش میان رشته ای علوم تاریخی و علوم پزشکی ایفاء نقش می نمایند.

تاریخچه رشته

آموزش رشته تاریخ علوم پزشکی در برخی کشورها همچون فرانسه، سوریه، انگلستان، آمریکا و ... سابقه طولانی دارد؛ اما ارائه این آموزش به صورت یک رشته مستقل در کشور ما پیش از این مطرح نبوده است هم اکنون مباحث تاریخ پزشکی همراه با درس اخلاق پزشکی و یا به صورت یک درس مستقل در بعضی رشته ها ارائه می شود. در چند سال اخیر حرکت جدیدی در جهت احیاء میراث پزشکی، ایجاد دوره های آموزشی طب سنتی، داروسازی سنتی و اخلاق پزشکی آغاز شده است و همسو با این حرکت، تأسیس رشته تاریخ علوم پزشکی می تواند مکمل اقدامات انجام شده و زمینه ساز انجام پژوهش های سودمندی در سایر رشته های مورد اشاره نیز بگردد. لذا ضرورت تأسیس رشته، در تاریخ ۸۹/۱۲/۷ در چهل و پنجمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورد موافقت قرار گرفته و در پی آن این برنامه تدوین شده است که پس از تصویب نهایی شورای مذکور در اختیار دانشگاه ها قرار خواهد گرفت.

ارزشها (Values)

ارزشهای حاکم بر تدوین این برنامه عبارتند از:

- توجه به سیر تکاملی علوم پزشکی در جهان
- توجه ویژه به میراث عظیم علمی و فرهنگی سرزمین بزرگ ایران
- تاکید بر خودباوری به عنوان پیش نیاز تحقیق در تطورات تاریخ علوم پزشکی
- تاکید بر نوآوری در نظریات تاریخی
- تاکید بر واکاوی نظریات دانشمندان اسلامی و ایرانی و دفاع از حقوق علمی و تاریخی آنها
- بهره گیری از دانش روز در تحلیل های تاریخی

رسالت رشته (Mission)

رسالت این رشته عبارت است از تربیت گروهی از صاحب نظران برخوردار از آگاهی‌های لازم در زمینه تاریخ علوم پزشکی و به خصوص تاریخ علوم پزشکی در دوره تمدن اسلامی است که قادر به بازکاوی و انجام پژوهش‌های گسترده تاریخی در میراث گرانقدر پزشکی به منظور بازیابی اطلاعات علمی، فلسفی و تجربی بجای مانده از آثار حکماء و دانشمندان پیشین، همچنین تالیف منابع علمی و انتقال دانش مربوطه به جامعه علمی و مخاطبین خود باشند.

چشم‌انداز رشته (Vision)

انتظار می‌رود در ده سال آینده، دانش‌آموختگان این دوره، گام‌های موثری در واکاوی تاریخ علوم پزشکی در جهان و ایران، با تاکید بر سیر تاریخی در دوره تمدن اسلامی و احیاء ارزشهای ملی در این زمینه برداشته و نتایج پژوهشهای خود را به جامعه علمی ایران، منطقه و جهان اعلام نمایند.

اهداف کلی رشته (Aims)

بازشناسی میراث پزشکی بشر و سیر تحولات آن و سهم ایران و ملل اسلامی در نوآوری‌ها و نوآفرینی‌ها در دانش پزشکی گذشته و آثار آن بر علوم پزشکی امروز و تحلیل و ریشه‌یابی دلایل پیشرفت و افول آن و بهره‌گیری از تجارب گذشته برای بالندگی علمی و توسعه آینده.

نقش دانش‌آموختگان در نظام سلامت (Role Definition)

۱- نقش آموزشی

۲- نقش پژوهشی

۳- نقش مشاوره‌ای

وظایف حرفه‌ای دانش‌آموختگان (Task Analysis)

الف) در حیطه آموزشی:

- ارزیابی نیازهای آموزشی گروههای هدف با تاکید بر آینده نگری و تامین نیازهای عمومی جامعه.
- مشارکت فعال در برنامه‌های آموزشی گروه آموزشی در صوت عضویت در گروه آموزشی
- آموزش دروس مرتبط به دانشجویان مقاطع مختلف
- تهیه متون تخصصی آموزشی (ترجمه، تالیف و تدوین)
- مشارکت در تهیه و تدوین در سنامه مناسب ملی برای رشته و مقاطع مختلف مرتبط
- ارزشیابی گروههای هدف بر مبنای اهداف آموزشی

ب) در حیطه پژوهشی:

- بازشناسی میراث تاریخی پزشکی و منابع آن
- طراحی و انجام پژوهش‌های منبع‌شناختی
- طراحی و انجام طرح‌های پژوهشی و انتشار نتایج آن بطور مستقل و گروهی با تاکید بر پژوهش‌های بین‌بخشی، هدفمند و دنباله‌دار مانند:
  - پژوهش در تأثیرات و تأثرات مکاتب پزشکی (طراحی و انجام پیرامون)
  - تحقیق و بازشناسی نقش دانشمندان ایرانی و اسلامی در نوآوری‌ها
  - بررسی چگونگی انتقال دانش پزشکی از ایران و سرزمین‌های اسلامی به سایر کشورها و بالعکس
  - تحقیق در متون طب و داروسازی سنتی ایران به منظور مشخص کردن جایگاه سهم ایران در تاریخ پیشرفتهای علمی جهان به ویژه در عرصه‌های مختلف علوم پزشکی و نظایر آن.
  - تصحیح، مقابله و نقد آثار حکما و پزشکان اعصار پیشین
  - جمع‌آوری اطلاعات و ارزیابی آنها در زمینه تاریخ پزشکی به منظور بهینه‌سازی آنها
  - پژوهش در برآورد نیازهای مراکز تحقیقاتی تاریخ علوم پزشکی در اسلام و ایران
  - هدایت و راهنمایی پایان‌نامه‌های دانشجویان

ج) در حیطه مشاوره‌ای:

- ارائه مشاوره مورد نیاز به دانشجویان و محققین برای ورود به مباحث تاریخی پزشکی در طرح‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌ها

استراتژی‌های اجرایی برنامه آموزشی

راهبردهایی که در تدوین این برنامه مورد تاکید قرار می‌گیرند عبارتند از:

- تلفیقی از دانشجو و استاد محوری
- بهره‌گیری از مستندات علمی بومی
- تلفیقی از دروس اجباری و اختیاری
- آموزش‌های مبتنی بر وظایف حرفه‌ای
- تاکید بر حوزه شناخت، فراشناخت، تفکر نقاد و تغییر نگرش‌های مرتبط

روشهای موکد آموزش:

در آموزشها بر حسب شرایط و اهداف آموزشی از روشها و فنون مناسب، به ویژه استفاده از کتابخانه و سامانه‌های الکترونیکی، روش حل مسئله، بحث‌های گروهی، روشهای فعال، پروژه، سمینار، انواع کنفرانس و نظایر آن بهره گرفته خواهد شد.

شرایط و نحوه پذیرش دانشجوی

الف) شرایط ورود به این دوره مطابق با ضوابط و شرایط مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد.

ب) داشتن دانشنامه دکتری عمومی پزشکی، داروسازی، دندانپزشکی، دکتری حرفه‌ای دامپزشکی و یا مدرک کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته‌های تاریخ علم (تمام گرایش‌ها)، تاریخ علوم پزشکی و کارشناسی ارشد ناپیوسته دوره مجازی علوم حدیث، اخلاق و آداب پزشکی (ویژه اعضای هیات علمی)

مواد امتحانی و ضرایب آن

ردیف	مواد امتحانی	ضریب
۱	تاریخ علوم پزشکی	۲
۲	تاریخ علم و تمدن	۲
۳	اصول و مبانی طب سنتی	۱
۴	اصطلاحات پزشکی قدیم و جدید	۲
۵	زبان عربی	۲
۶	مفردات پزشکی	۱

برای کسب اطلاعات از آخرین تغییرات در مدارک تحصیلی مورد پذیرش و مواد امتحانی و ضرایب آزمون ورودی هر سال تحصیلی، به دفترچه آزمون ورودی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته‌های علوم پزشکی مربوط به آن سال تحصیلی مراجعه شود.

رشته‌های مشابه در داخل کشور

در داخل کشور رشته مشابهی در این زمینه وجود ندارد.

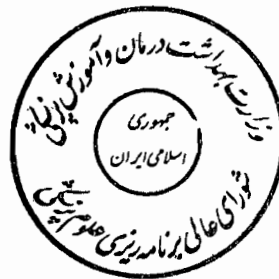

رشته‌های مشابه در خارج از کشور

ارائه دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته و دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی در تعدادی از کشورها وجود دارد از جمله دانشگاه حلب در سوریه، دانشگاه سوربن در فرانسه، دانشگاه ییل در آمریکا، دانشگاه اکستر در جنوب غربی انگلستان، دانشگاه کیس وسترن در آمریکا ...

شرایط مورد نیاز برای راه‌اندازی رشته

راه‌اندازی این رشته مطابق ضوابط و شرایط شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور می‌باشد.

فصل دوم

مشخصات دوره برنامه آموزشی
دوره دکتری تخصصی (Ph.D.)

رشته تاریخ علوم پزشکی

مشخصات دوره:

- ۱- نام دوره: دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی
- ۲- طول دوره و ساختار آن: طول دوره و ساختار آن مطابق با آئین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد.

۳- تعداد واحد درسی :

تعداد کل واحدهای درسی ۴۶ واحد به شرح ذیل می باشد:

- دروس اختصاصی اجباری (Core) ۲۲ واحد
- دروس اختصاصی اختیاری (Non Core) ۴ واحد
- پایان نامه: ۲۰ واحد
- جمع: ۴۶ واحد

علاوه بر واحدهای فوق دانشجوی موظف است با تشخیص گروه آموزشی و تایید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه، حداکثر تعداد ۱۶ واحد از جدول دروس کمبود یا جبرانی (جدول الف) را بگذراند.

الف) جدول دروس کمبود یا جبرانی برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی

کد درس	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش‌نیاز
			نظری	عملی	
۰۱	کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی	۲	۳۴	—	—
۰۲	قرائت و تفسیر متون پزشکی فارسی	۲	۳۴	—	—
۰۳	قرائت و ترجمه متون پزشکی عربی	۲	۳۴	—	—
۰۴	روش تحقیق در طب سنتی	۲	۱۷	۳۴	—
۰۵	داروشناسی بومی	۲	۱۷	۳۴	—
۰۶	تاریخ عمومی علم	۳	۵۱	—	—
۰۷	زبان شناسی و آشنایی با زبانهای مرسوم در گذشته	۲	۳۴	—	—
۰۸	نسخه شناسی، فهرست نگاری و تصحیح متون طب و داروسازی	۲	۱۷	۳۴	—
۰۹	مبانی نظری طب سنتی ایران	۲	۳۴	—	—
۱۰	مروری بر تاریخ شاخه های مختلف طب مکمل در جهان	۱	۱۷	—	—
۱۱	روش تحقیق در تاریخ علوم پزشکی	۳	۳۴	۳۴	—
جمع			۲۳		

دانشجو موظف است با تشخیص گروه آموزشی و تایید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه، حداکثر تعداد ۱۶ واحد از جدول دروس کمبود یا جبرانی (جدول الف) را بگذراند.

ب) جدول دروس اختصاصی اجباری (core) برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی

کد درس	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش‌نیاز یا همزمان
			نظری	عملی	
۱۲	تاریخ تحلیلی علوم پزشکی در تمدن های عمده قبل از اسلام	۲	۳۴	—	—
۱۳	تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از ظهور اسلام تا حمله مغول)	۲	۳۴	—	۱۲
۱۴	تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از حمله مغول تا آغاز قرن ۱۴ هجری قمری)	۲	۳۴	—	۱۳
۱۵	تاریخ تحلیلی داروشناسی از آغاز تا پایان سده سیزدهم	۲	۳۴	—	۱۳ و ۱۴
۱۶	آشنایی با متون طب، دندانپزشکی، کحالی و داروسازی سنتی فارسی	۲	۱۷	۳۴	—
۱۷	آشنایی با متون طب، دندانپزشکی، کحالی و داروسازی سنتی عربی	۲	۱۷	۳۴	—
۱۸	نظام آموزش پزشکی نظری و بالینی در تمدن اسلام و ایران	۲	۳۴	—	۱۲ و ۱۳
۱۹	بررسی های تاریخی درمان با مفردات گیاهی، معدنی، حیوانی	۲	۳۴	—	—
۲۰	رهنمود های پزشکی قرآن و منابع روایی در پیشگیری و درمان بیماریها	۳	۵۱	—	—
۲۱	فلسفه و حکمت پزشکی دوره اسلامی	۳	۵۱	—	۰۹
جمع			۲۲		

*چنانچه دانشجو واحد هایی از جدول دروس اختصاصی اجباری (core) را در مقاطع قبلی گذرانده باشد، موظف است با توجه به نظر شورای آموزشی دانشکده از دروس اختصاصی اختیاری (non core) (جدول ج) واحد های جایگزین انتخاب نماید.

ج) جدول دروس اختصاصی اختیاری (non core) برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی

کد درس	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش‌نیاز یا همزمان
			نظری	عملی	
۲۲	اخلاق، فقه و حقوق پزشکی	۲	۳۴	—	—
۲۳	داروهای طبیعی (مفردات و مرکبات)	۲	۳۴	—	—
۲۴	فلسفه علم	۲	۳۴	—	—
۲۵	مبانی طب عملی (در پزشکی سنتی)	۲	۳۴	—	۰۹
۲۶	تدابیر حفظ‌الصحه و اصول پیشگیری	۲	۳۴	—	۰۹
۲۷	تاریخ عمومی علوم پزشکی و شاخه‌های مختلف آن	۲	۳۴	---	---
۲۸	آشنایی با طب عامیانه (فولکلور) و شیوه‌های مستند سازی آن	۱	۱۷	---	۱۹ و ۰۹
۲۹	نجوم در پزشکی	۲	۳۴	---	---
جمع			۱۵		

دانشجو موظف است ۴ واحد از دروس جدول فوق (جدول ج) را متناسب با موضوع پایان‌نامه با تشخیص گروه آموزشی، استاد راهنما و شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه بگذرانند.

فصل سوم
مشخصات دروس برنامه آموزشی
دوره دکتری تخصصی (Ph.D.)
رشته تاریخ علوم پزشکی

نام درس: کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی

کد درس: ۰۱

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی با مفاهیم فرهنگ و تمدن، تمدن‌های بزرگ بشری و بررسی مقام و نقش تمدن اسلامی در جهان.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

مقدماتی درباره فرهنگ و تمدن، عوامل مؤثر در فرهنگ و تمدن، دوره‌های مختلف تمدن بشری، اشاره‌ای به تمدن‌های بزرگ جهان، اجمالی در فرهنگ و تمدن قوم عرب پیش از اسلام (نظام سیاسی، آداب و رسوم، اخلاق عقاید و ادیان، فرهنگ و هنر...)، اعجاز اسلام در بنیاد تمدنی بزرگ و جهانی، عصر طلایی تمدن اسلام، مطالعه تأثیر فرهنگ و تمدن اسلامی در تمدن غرب، بررسی اجمالی علل و عوامل شکوفایی و افول فرهنگ و تمدن اسلامی.

منابع اصلی درس:

۱. توین بی، بررسی تاریخ تمدن
۲. همو، تمدن در بوته آزمایش
۳. ویل دورانت، تاریخ تمدن
۴. رالف لینتون، سیر تمدن
۵. هنری لوکاس
۶. تاریخ تمدن
۷. حسین مؤنس، الحضاره
۸. آندره میکس، اسلام و تمدن اسلامی
۹. مونتگمری وات، تأثیر اسلام در اروپا
۱۰. جواد علی، المفصل فی تاریخ العرب قبل الاسلام
۱۱. عفت الشرقاوی؛ فی فلسفه الحضاره الاسلامیه
۱۲. سلیمان خطیب، أسس مفهوم الحضاره فی الاسلام
۱۳. همو، فلسفه الحضاره عند مالک بن نبی
۱۴. یوزف شناخت، تراث الاسلام
۱۵. حسین نصر، علم و تمدن در اسلام
۱۶. عبدالحسین زرین کوب، کارنامه اسلام
۱۷. ولایتی علی اکبر، پویایی تمدن اسلام و ایران

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: فراهم کردن زمینه استفاده آسان از متون طبی قدیمی با کسب مهارت در خواندن متن، تفسیر عبارات و آشنایی گسترده با کلمات و اصطلاحات متداول و نیز یافتن توانایی مقابله متون قدیمی و تصحیح آنها.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- قرائت متون منتخب طبی فارسی مربوط به قرون و مناطق مختلف شامل متونی از کتب: ذخیره خوارزمشاهی، الاغراض الطیبیه، خلاصه التجارب، تحفه حکیم مؤمن، مخزن الادویه، الابنیه، طب یوسفی، میزان الطب، مطلب السؤال تنکابنی، کفایه الطب ابن جیش تفریسی، هدایه المتعلمین اخوینی بخارائی، ...

- اصطلاحات طبی موجود در متون منتخب و تفسیر آنها

- قرائت بخش‌های مشابه از کتب طبی دیگر بر حسب ضرورت

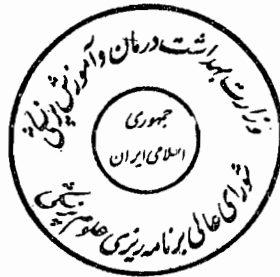
- تهیه فرهنگ نامه مختصر برای بخشی از متون منتخب و یافتن معادل‌های آن در منابع علمی روز

- مقابله و تصحیح حداقل ۵۰ صفحه از متن طبی با مراجعه به نسخه‌های مختلف، بازخوانی و بازنویسی آن.

- تدبیل و تحشیه بر حسب ضرورت

منابع اصلی درس:

۱. ذخیره خوارزمشاهی
۲. الاغراض الطیبیه
۳. خلاصه التجارب
۴. تحفه حکیم مؤمن
۵. مخزن الادویه
۶. الابنیه عن حقائق الادویه
۷. طب یوسفی
۸. میزان الطب
۹. مطلب السؤال تنکابنی
۱۰. کفایه الطب ابن جیش تفریسی
۱۱. هدایت المتعلمین اخوینی بخارائی
۱۲. فوائد افضلیه

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. امتحان کتبی
۲. گزارش کار عملی
۳. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۴. ارائه تحقیق علمی
۵. نظم در حضور
۶. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۷. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۸. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: قرائت و ترجمه متون پزشکی عربی

کد درس: ۰۳

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آماده‌سازی دانشجویان برای استفاده از متون طبی، عربی مهم و ترجمه آسان آنها با استفاده از کتب لغات و اصطلاحات

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- قرائت متون منتخب از کتب: قانونچه، القانون، المنصوری، کامل الصناعه الطیبیه، الاقسرائی، شرح الاسباب، تسهیل المنافع، الموجز ابن نفیس. الشامل ابن نفیس و مصالح الابدان و الانفس ابوزید بلخی
- اصطلاحات طبی موجود در متون منتخب و توضیح آنها
- لغات متداول و ترجمه آنها
- ترجمه متون منتخب به طور کلی

منابع اصلی درس:

۱. قانونچه
۲. منافع الاغذیه و دفع مضارها
۳. شرح الاسباب والعلامات
۴. تسهیل المنافع
۵. الموجز - ابن نفیس

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

۱. امتحان کتبی و شفاهی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک نسخه ترجمه متن عربی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجویان در کلاس

کد درس: ۰۴

نام درس: روش تحقیق در طب سنتی

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: ۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی

هدف کلی درس: آشنایی با روش های ارزیابی تحقیقات پزشکی و داروهای سنتی و مسایل اخلاقی مربوط به آن

رئوس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

نظری:

- اصول و مبانی ارزیابی داروهای گیاهی در کارآزماییهای بالینی روی حیوان و انسان

- اصول و مبانی ارزیابی روش های درمانی سنتی

عملی:

- تحقیقات بالینی از منظر طب کلاسیک، طب سنتی و فقه پزشکی

- ملاحظات اخلاقی و سیستم های نظارت

منابع اصلی درس:

- راهنمایی های کلی برای روش شناسی در زمینه تحقیق و ارزیابی طب سنتی. م. شمس اردکانی و ف.

فرجامند. آخرین چاپ

- اخلاق در پژوهش پزشکی - دکتر لاریجانی، دکتر ضرغام، آخرین چاپ

- فقه و طب، دکتر فریدون عزیزی، آخرین چاپ

Traditional, Complementary and Alternative Medicine, Policy and Public Health Perspectives. G. Bodeker and G. Burford. Chapter 15-17. Last edition

نحوه ارزشیابی دانشجویی:

۱. امتحان کتبی و عملی پایان ترم

۲. ارائه پروپوزال کارآزمایی بالینی یک داروی سنتی

۳. نظم در حضور

۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.

۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم

۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: داروشناسی بومی

کد درس: ۰۵

پیش نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: ۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با داروشناسی بومی، روش های جمع آوری، طبقه بندی، تفسیر و ارزیابی باورهای فرهنگ مردم ایران از گیاهان دارویی.

رئوس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

نظری:

- تعریف اتنومدیسین و ارتباط آن با اتنوبوتانی، اتنوفارماکولوژی و گیاهشناسی اقتصادی
- روش های جمع آوری اطلاعات و ابزارهای مربوط به آن
- تنوع زیستی و نگهداری گیاهان دارویی
- مسایل اخلاقی و حق مالکیت معنوی در داروشناسی بومی

عملی:

- جمع آوری، طبقه بندی، تفسیر و ارزیابی باورهای فرهنگ مردم یک منطقه از کشور در مورد گیاهان دارویی

منابع اصلی درس:

1-Traditional Plant Medicines as a Source of New Drugs, Chapter 17 in: Trease and Evans' Pharmacognosy. W. C. Evans.Last edition

2-Ethnobotanical Research Manual. Last edition

3-People, Plants and Culture: The Science of Ethnobotany. Last edition

شیوه ارزیابی دانشجویان:

۱. امتحان کتبی
۲. ارائه گزارش کار عملی

۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۶. ارائه تحقیق علمی
۷. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۸. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: تاریخ عمومی علم

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با تاریخ عمومی علم و سرچشمه های علم

کد درس: ۰۶

رئوس مطالب: (۵۱ ساعت نظری)

- سرچشمه‌های علم: علم اولیه، مصر، بین‌النهرین، فرهنگ آمریکای میانه در روزگار کهن، تمدن مایاها، فرهنگ نوتر آمریکای میانه، تمدن آمریکای غربی
- علم مدیترانه‌ای: تمدن اژه، جهان هومر و هسیود، علم اولیه در آیونی، علم یونان، علم مصری، سرنوشت علم یونانی
- علم در چین: تاریخ چین، نگرش چینی، چین و مرزهای غربی، ریاضیات، اخترشناسی، علوم زمینی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و کشاورزی، پزشکی.
- علم در هند: تاریخ هند، اخترشناسی، ریاضیات، شیمی، فیزیک، علوم زیستی و پزشکی
- وضع فرهنگی جزیره العرب مقارن ظهور اسلام (نجوم، طب، بیطریه، ادبیات).
- ظهور اسلام و آثار آن در تحول فرهنگی اعراب (فتوحات و آشنایی با تمدن ملل مغلوب: ایران، روم و یونان، مصر، هند...).
- مراکز علمی جهان مقارن ظهور اسلام (مدرسه اسکندریه، انطاکیه، حران، قنسرین، نصیبین، جندی‌شاپور، ...).
- نقل و ترجمه علوم از زبانهای یونانی، سریانی، پهلوی و هندی به عربی و بیان سهم هر یک از آنها.
- مترجمان بزرگ و بیت الحکمه، روش و ارزش ترجمه‌ها
- ریاضیات در دوره اسلامی (کتابهای مترجم، ریاضی‌دانهای برجسته، علم جبر، هندسه، مثلثات و...).
- هیأت و نجوم در دوره اسلامی (منجمان بزرگ، آثار نجومی مهم، اسطرلاب و آلات نجومی، رصدخانه‌ها و نیجهای مهم: بتانی، ابن یونس، سنجری، ایلخانی، الغیبگ ...).
- علم موسیقی (موسیقی‌دانهای بزرگ، کتابهای مهم در علم موسیقی، ارزش آثار موسیقایی مسلمانان).
- فیزیک و فناوری (اصول کلی فیزیک در اسلام، حرکت و نیروشناسی، علم مناظر، ترازو و اندازه‌گیری، ابزارهای مکانیکی).
- کیمیا و علوم خفیه (ماهیت کیمیا، تبدیل فلزات، سیر کیمیاگری در اسلام، کیمیاگران نامدار: جابر بن حیان و ارزیابی آثار او، محمد بن زکریای رازی، کیمیا و پزشکی، کیمیا و شیمی).
- جغرافیا در اسلام (دلایل رویکرد مسلمانان به جغرافیا، جغرافیایونیسان نامدار مسلمانان، کتابهای مسالک و ممالک و جغرافیای مهم، نقشه‌های اسلامی).
- وضع فرهنگی و علوم در بیزانس و سرزمینهای زیرسلطه مسیحیان در سده‌های میانی.

از نوزایی (رنسانس) تا انقلاب علمی: اصلاح‌گری، هرمس‌گرایی، لئوناردو داوینچی، زیست‌شناسی در دوران نوزایی، پزشکی، فیزیک، ریاضیات، اخترشناسی
 - سده هفدهم و هجدهم (سده ۱۱ و ۱۲ هجری): عصر تدقیق، پیشرفت‌های ریاضی، مراکز علمی، فیزیک، شیمی، زمین‌شناسی، علوم زیستی، اخترشناسی
 - علم در سده نوزدهم (سده ۱۳ هجری): تکامل و زمین‌شناسی، زیست‌شناسی، شیمی، فیزیک، اخترشناسی، ریاضیات
 - علم در سده بیستم (سده ۱۴ هجری): زیست‌شناسی، پیکرشناسی علوم، فیزیک اتمی و نظریه کوانتوم، نسبیت، اخترشناسی سده بیستم

منابع اصلی درس:

۱. - تاریخ علم کمبریج: کالین ا.رنان، ۱۳۶۶.
۲. - تاریخ علم: دامپی، ۱۳۷۱.
۳. - تاریخ علوم: پی‌یر روسو، ۱۳۷۸.
۴. - تاریخ و فلسفه علم: لویس هال، ۱۳۶۳.
۵. - علم در اسلام: [سید حسین نصر]، به اهتمام احمد آرام، تهران، سروش، ۱۳۶۶ ش.
۶. - علم و تمدن در اسلام: سید حسین نصر، ۱۳۵۰ ش.
۷. - تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی: دکتر ذبیح الله صفا، تهران، ۱۳۶۶ ش.
۸. - تاریخ علم در ایران: دکتر مهدی فرشاد، تهران، ۱۳۶۵ ش.
۹. - کارنامه اسلام: دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، تهران، ۱۳۴۸ ش.
۱۰. - انتقال علوم یونانی به علوم اسلامی: دلیسی اولیری، ۱۳۴۲ ش.
۱۱. - تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری: آدم متز، ۱۳۶۲ ش.
۱۲. - احیای فرهنگی در عهد آل بویه: جوئل کرمر، ۱۳۷۵ ش.
۱۳. - تاریخ نجوم اسلامی: کرلو الفونسو نلینو، ۱۳۴۹ ش.
۱۴. - تاریخ پزشکی ایران و سرزمینهای خلافت شرقی: سیریل الگود، ۱۳۵۶ ش.
۱۵. - تاریخ مصور تکنولوژی اسلامی: پروفیسور احمد یوسف حسن و دکتر دانالد هیل، ۱۳۷۵ ش.
۱۶. - تاریخ العلوم عندالعرب: عمر فروخ، بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۸۴.
۱۷. - زندگینامه علمی دانشمندان اسلامی: ویراستار حسین معصومی همدانی، تهران، ۱۳۶۵ ش.
۱۸. - جریان های بزرگ در تاریخ اندیشه غربی: باومر، فرانکلین لوفان، گزیده آثار بزرگ در تاریخ اندیشه‌های اروپای غربی از سده‌های میانه تا امروز، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، ۱۳۸۰.
- (حاوی بخشی درباره اندیشه غربی در دوره رنسانس).
۱۹. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، دکتر علی اکبر ولایتی

20 - Koyré, A from the closed world to the Infinite Univers, John Hpkins University Press. Last edition

- 21- Koyré, A, new wtonian studies, the university of chicago Press. Last edition
22- Kunn, T.S., The Coperincan Revolution, Cambridge Massachusetts. Last edition

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۰۷

نام درس: زبان شناسی و آشنایی با زبانهای مرسوم در گذشته

پیش نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی اجمالی دانشجویان با چند زبان مرتبط با منابع مورد استفاده در تاریخ پزشکی دوره تمدن اسلامی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- آشنایی با تاریخچه کاربرد پیدایش و تحولات تدریجی زبان ها
- آشنایی اجمالی با زبان های ایرانی (در حد مقدمه فرهنگ معین)
- معرفی زبان های سریانی، یونانی (اغریقی)، لاتین و رد پای آنها در منابع طب دوران تمدن اسلامی

۱- زبان سریانی

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه ها و ارتباط آن با سایر زبان های منشعب از ریشه آرامی مثل (عربی، عبری، ...)

• کلیات دستور زبان

• معرفی نمونه منابع و متون مرتبط

۲- زبان یونانی (قدیم و جدید)

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه های یونانی در منابع طب سنتی
- کلیات دستور زبان
- معرفی منابع مرتبط

۳- زبان لاتین

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه ها و تطورات آن ها در زبان های رایج دنیای غرب
- کلیات دستور زبان
- آشنایی با نمونه هایی از آثار طبی ترجمه شده به زبان لاتین
- آشنایی با امکانات و منابع قابل دسترس برای دانش افزایی

۴- تمرین عملی برای هر یک از زبان های سریانی، یونانی، لاتین شامل روخوانی، نوشتن برخی کلمات

ساده

منابع اصلی درس:

۱. مقدمه فرهنگ معین
۲. منابع اختصاصی که توسط اساتید مربوطه معرفی خواهد شد.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. آزمون شفاهی
۳. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس
۷. نظم در حضور

هدف کلی درس: آشنایی مختصر با نسخه های خطی و شیوه خطهای نگارشی و چگونگی تهیه نسخه بدلها و بحث مختصر درباره نسخه های اصلی و جعلی متنها و همچنین کاغذ و مرکب و جلد و قطع و شیرازه با تأکید بر نسخ طبّی.

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

- نسخه خطی و انواع آن (تعریف نسخه خطی، نسخه های ساده و مزین، نسخه مسوده مؤلف، نسخه اصل، نسخه سماع شده، نسخه مقابله شده، نسخه املائی، نسخه کشکول، نسخه مزور، مشترکات نسخه نویسی...).
- کانونهای نسخه نویسی (طبقه بندی نسخه ها، کانون نسخه پردازی دیوانی، دستگاه حکومت عباسی، ربع رشیدی تبریز، خلاصیه هرات، دوره بایسنغر، دوره صفوی...).
- ساختار نسخه های خطی (ساختار کتاب، ساختار مرقع، بیاض، ترقیمه نویسی، نشانه های اختصاری، بدرقه).
- کاتبان، تصرفات و لغزشهای آنان (علل لغزشها، گونه های زبانی، ... تصحیف و تحریف).
- ابزارها و مصطلحات نسخه شناسی (اجزای نسخه، انواع کاغذها: سمرقندی، خراسان، خانبالغ ... سهم خط شناسی در شناخت نسخه ها، انواع خطوط: کوفی، نسخ ... انواع جلدها)
- رسم الخط و نسخه شناسی (اسلوب نگارش، وصل و فصل حروف...)
- گونه های زبان در نسخه های خطی (تعریف گونه زبان، اطلس تاریخی زبان، ...)
- مراحل نسخه شناسی (ترقیمه نسخ، صور خط، ... نسخه شناسی تطبیقی).

منابع اصلی درس:

۱. تاریخ نسخه پردازی و تصحیح انتقادی نسخه های خطی: نجیب مایل هروی، تهران، ۱۳۸۰.
۲. راهنمای آماده ساختن کتاب: میرشمس الدین سلطانی، تهران، ۱۳۶۶.
۳. کتاب شناسی کتابهای خطی: محمد مهدی بیانی، به کوشش حسین محبوبی اردکانی، تهران، ۱۳۵۳.
۴. خط و خطاطان: حبیب اصفهانی، تهران، ۱۳۶۹.
۵. صحافی و جلدهای اسلامی: دانکن هالدین، تهران، ۱۳۶۶.
۶. بدایع الصنائع: سیفی بخاری، به کوشش نجیب مایل هروی، ۱۳۶۶.
۷. صحافی سنتی: (مجموعه مقالات)، به کوشش ایرج افشار، تهران، ۱۳۵۷.
۸. ساخت کاغذ در دوره اسلامی: کورکیس عواد، مجله یادگار، (ش ۹-۱۰)، ۱۳۷۷.
۹. گلستان هنر: قاضی احمد قمی، به کوشش احمد سهیلی خوانساری،

۱۰. لغات و اصطلاحات فن کتاب‌سازی: رضا مایل هروی، تهران، ۱۳۵۳.
۱۱. کتاب‌آرایی در تمدن اسلامی: نجیب مایل هروی، مشهد، ۱۳۷۲.
- همچنین مراجعه شود به فهرست مأخذ کتاب تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح نسخه‌های خطی، تألیف نجیب مایل هروی، تهران ۱۳۸۰.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانس‌های علمی در طی دوره
۳. گزارش یک نسخه خطی و ارائه تصحیح یک بخش بعنوان نمونه
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می‌شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: مبانی نظری طب سنتی ایران

کد درس: ۰۹

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: شناخت مبانی تئوریک طب سنتی ایرانی اسلامی، چگونگی تفسیر سلامت، بیماری و شیوه‌های درمانی بر پایه آن.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- حکمت نظری و عملی، محسوسات، جایگاه طب در این تقسیم‌بندی.
- تعریف طب و تقسیم‌بندی آن به طب نظری و عملی و جایگاه امور طبیعی، اسباب و علل، دلایل و علائم در این طبقه‌بندی.
- امور طبیعی و اهمیت آن در طب سنتی ایران: ۱- ارکان ۲- امزجه ۳- اخلاط ۴- اعضا ۵- ارواح ۶- قوا ۷- افعال

منابع اصلی درس:

۱. نخیره خوارزمشاهی (تذییل مرحوم دکتر سید جلال مصطفوی)
۲. خلاصه الحکمه
۳. مجمع الجوامع
۴. میزان الطب
۵. مقام رشیق لمنکری طب العتیق
۶. مروری بر مبانی طب سنتی ایران - دکتر ناصری؛ دکتر رضایی زاده
۷. قانونچه - ترجمه دکتر میر

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق یا گزارش علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم.
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: مروری بر تاریخ شاخه های مختلف طب مکمل در جهان

کد درس: ۱۰

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با تاریخ شاخه های مختلف طب مکمل (پیدایش ، اوج گیری و افول احتمالی و علل آن)

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری)

بررسی تاریخ طبهای مکمل در پنج شاخه پیشنهادی سازمان جهانی بهداشت که شامل:

- Whole Medical Systems (طب سنتی چینی ، آیروودا، هومیوپاتی، ناتروپاتی)
- Biologically Based Practices (سیستمهای مکمل های غذایی و دارویی)
- Energy Medicine (ریکی ، عرفان حلقه ، بیوانرژی، لمس درمانی)
- Manipulative and Body-Based Practices (کایروپراتیک ، ماساژها و رفلوکسوتراپی)
- Mind-Body Medicine (تن آرامی ها، هیپنوتیزم، ذهن آرامی ها، یوگا ، تای چی، درمانهای روحی، طب سوزنی و سوچوک)
- رشته های متفرقه طب مکمل که در مقطع زمانی ارائه درس رایج تر میباشند.

منابع اصلی درس:

1-WHO Global Atlas of Traditional, Complementary and Alternative Medicine. G. Bodeker, C. K. Ong, C. Grundy, G. Burford and K. Shein. Last edition

2- The Chapter of Complementary and alternative Medicine in the Last edition of Remington Pharmacopeia. Last edition

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (case report)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجویان در کلاس

نام درس: روش تحقیق در تاریخ علوم پزشکی

کد درس: ۱۱

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: ۲ واحد نظری - ۱ واحد عملی

هدف کلی درس:

آشنایی دانشجویان با مبانی نظری پژوهش، روش‌ها، مراحل و ابزارهای پژوهش علمی و کسب توانایی نسبی برای انجام پژوهش‌های حوزه تاریخ پزشکی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی):

الف) مبانی پژوهش:

- علم و پژوهش علمی؛ علم تاریخ، موضوع، اهمیت متدولوژی و پیوند آن با موضوع؛ ویژگیهای روش پژوهش در تاریخ به طور عام و تاریخ علم پزشکی به طور خاص؛ موضوع در پژوهش‌های تاریخی به ویژگی‌های پژوهشگر تاریخ؛ وقایع‌نگار، محقق و مورخ.
دوره‌بندی‌های تاریخی، سبک‌های تاریخ‌نویسی و مکاتب؛ تحول و دگرگونی در تاریخ‌نویسی؛ زمان و مکان و پژوهش‌های تاریخ علم به آرشیوها و مراکز منابع، علوم کمکی

ب) روشهای پژوهش:

- درباره روش
- روش گردآوری
- روش تجزیه و تحلیل
- روشهای توصیفی
- پژوهشهای تطبیقی
- پژوهشهای بین رشته‌ای
- شیوه‌های برگه‌نویسی و یادداشت‌های پژوهشی

ج) مراحل پژوهش:

- انتخاب موضوع
- تعیین مسأله پژوهش، تعریف مسأله پژوهش
- پرسشهای پژوهش و فرضیه پژوهشی
- تهیه طرح پژوهش: شرایط و ویژگی‌های آن
- کتاب‌شناسی اولیه، گردآوری منابع پژوهش، گردآوری شواهد

- نقد شواهد (بهره‌برداری انتقادی از شواهد و مدارک تاریخی)
- عرضه شواهد (تصفیه، تفکیک و طبقه‌بندی منابع و اطلاعات)
- تألیف نهایی (عرضه یافته‌های پژوهشی)
- نتیجه یا نتایج تحقیق

د) انواع منابع پژوهش در تاریخ پزشکی:

- اسناد و مدارک آرشیوی، عکس، میکروفیلم و منابع موزه‌ای و ...
- نرم‌افزارهای علمی - کاربردی و آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی رشته نظیر: Biological Abstract, Medline, ...
- آشنایی با مجلات الکترونیکی Full Text
- آشنایی با سایت‌های معروف و مهم رشته
- نقد منابع
  - نقد درونی و نقد بیرونی
  - اصول و معیارهای نقد منابع

منابع اصلی درس:

۱. - روشهای پژوهشی در تاریخ: شارل ساماران، ۴ جلد، مشهد ۷۱-۱۳۷۰.
۲. - مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تاریخ: جی. کیتسن کلارک، تهران ۱۳۶۲.
۳. - روش تحقیق در تاریخ‌نگاری: جهانگیر قائم مقامی، تهران، ۱۳۵۸.
۴. - تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی: نجیب مایل هروی، چاپ اول، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران ۱۳۸۰.
۵. - نقد و تصحیح متون: نجیب مایل هروی، چاپ اول، بنیاد پژوهشهای اسلامی..
۶. - روش تحقیق انتقادی متون: گوتهلف برگستراسر، لک لک، ۱۳۷۰.
۷. - روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی: غلامرضا خاکی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۸.
۸. - روش تحقیق کیفی: کاترین مارشال، دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۷۷.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک پروپوزال علمی
۴. نظم در حضور

۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۱۲

نام درس: تاریخ تحلیلی علوم پزشکی در تمدنهای عمده قبل از اسلام

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس:

- توانمندسازی دانشجویان در زمینه تحلیل تاریخی سیر تحولات دانش پزشکی و چگونگی تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مکاتب مختلف
- بازشناسی مکاتب عمده پزشکی دوران باستان و بررسی ارتباطات پیدا و ناپیدای آنها
- بازشناسی مشاهیر پزشکی دوران باستان و نوآوریهای آنها

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- تاریخ پیدایش مکاتب عمده پزشکی قدیم (سومر، آشور، کلد، یونان، هند، چین، مصر، ایران و ...) ارزیابی مبانی نظری و روشهای متداول آنها در تامین سلامت
- مکتبهای پزشکی در یونان و اسکندریه و چگونگی راه یابی آثار آنها در سرزمین های شرقی با تاکید بر تبارشناسی مبانی نظری آنها
- بررسی مهمترین آثار بقراط و بازشناسی نقش آثار ترجمه شده آن در طب دوران تمدن اسلامی و نگاهی به شروح عمده آنها
- بررسی نقش آثار جالینوس در تفسیر آثار بقراط و تکامل آنها و شکل گیری جوامع اسکندرانین و بررسی مهمترین شروح آنها
- آثار دیوسقوریدس در داروسازی و تاثیرات آنها در داروسازی دوره تمدن اسلامی و بخصوص رویکرد داروسازی در طب اندلس
- آثار شاخص تمدن یونانی و سریانی در پزشکی و داروسازی
- سایر مکاتب پزشکی و داروسازی قبل از اسلام و سیر تحول و تکامل آنها

منابع اصلی درس:

۱. عیون الانباء
۲. تاریخ الحکماء قفطی
۳. مطرح الانظار
۴. تاریخ پزشکی (مرحوم دکتر نجم آبادی)
۵. تاریخ طب و طبابت در ایران

۶. تاریخ پزشکی سیریل الگود
۷. تاریخ پزشکی زیگرید هونکه
۸. طب اسلامی مانفرید اولمان
۹. طب اسلامی ادوارد براون
۱۰. دایره المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ ((Encyclopedia of Islamic Medicine (dr. Hassan Kamal))
۱۱. تاریخ دامپزشکی و پزشکی - دکتر حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲
۱۲. تاریخ پزشکی ۶ جلدی دکتر مهربانی
۱۳. تاریخ پزشکی سرمدی)
۱۴. تتمه صوان الحکمه
۱۵. نزهه الارواح و روضه الافراح
۱۶. تاریخ طب سید احسان نگرانی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی - تاریخی
۴. ترجمه متون تاریخی
۵. نظم در حضور
۶. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۷. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۸. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۱۳

نام درس: تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از ظهور اسلام تا حمله مغول)

پیش‌نیاز یا همزمان: تاریخ تحلیلی پزشکی در تمدنهای عمده قبل از اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس:

- توانمندسازی دانشجویان در زمینه تحلیل تاریخی سیر تحولات دانش پزشکی و چگونگی تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مکاتب مختلف
- بازشناسی مکاتب عمده پزشکی از ظهور اسلام تا حمله مغول و بررسی ارتباطات پیدا و ناپیدای آنها
- بازشناسی و تحلیل ارکان مکاتب پزشکی تاثیرگذار بر طب دوران تمدن اسلامی و طب سنتی
- بازشناسی مشاهیر پزشکی از ظهور اسلام تا حمله مغول و نوآوریهای آنها

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- تاریخ اجمالی پیدایش علوم مختلف موثر در علم پزشکی در جهان و دوران تمدن اسلامی.
- نقش تمدن اسلامی در رشد و شکوفائی دانش پزشکی
- مراکز تعلیم و تعلم پزشکی در اسلام و ایران (جندی شاپور و بیمارستان‌های اسلامی).....
- بررسی مکتوب بجای مانده از مکتب پزشکی جندی شاپور و بغداد و مهمترین شخصیت های پزشکی مکاتب یاد شده
- مطالعه آثار علی بن ابن طبری، رازی، علی بن عباس مجوسی اهوازی، ابن سینا، جرجانی، ابوالحسن طبری، نیشابوری، سمرقندی و ....

منابع اصلی درس:

۱. تاریخ پزشکی ایران - جلد ۲ - دکتر محمود نجم آبادی - دانشگاه تهران
۲. عیون الابداء - ابن ابی اصیبعه جلد ۱ و ۲ - انتشارات موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل
۳. مطرح الانظار - فیلسوف الدوله تبریزی - انتشارات موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل
۴. معجم الاطباء - دکتر عیسی بیک
۵. الاحکام النبویه فی الصناعه الطبيه: ابوالحسن علی بن عبدالکریم الحموی، عنی بتحقیقه الاستاد هاشم، حافظ السلام، قاهره، ۱۹۵۵.
۶. ادب الطیب: اسحق بن علی الرهاوی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۵.
۷. کتاب الاغذیه: اسحاق بن سلیمان اسرائیلی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۶.
۸. الاغراض الطبيه و المباحث العلائیه: سید اسماعیل جرجانی، چاپ عکسی، تهران، ۱۳۴۵ ش.

۹. بستان الاطباء و روضه الألباء: محمدرضا الشيبى، مجله المجمع العلمى دمشق، ش ۲، ۱۹۲۳.
۱۰. تاريخ الاطباء، و الفلاسفه: اسحاق بن حنين، متن عربى با ترجمه انگليسى از فرانز روزنتال، مجله اورينس، ش ۱، ج ۷، ۱۹۵۴.
۱۱. تاريخ البيمارستانات فى الاسلام: احمد عيسى بك، دمشق، ۱۳۵۷ق.
۱۲. تاريخ پزشکی ايران و خلافت شرقى: سيريل الكود، كمبريج، ۱۹۵۱.
۱۳. تاريخ الحكماء: ابوالحسن على بن يوسف قفطى، ليزيك، ۱۹۰۳.
۱۴. تاريخ الطب و الصيد له عندالعرب: سامى خلف حماره، قاهره، ۱۹۶۷.
۱۵. التجربه الطبيه: جالينوس، با ترجمه انگليسى، ريجارد والر، آكسفورد، ۱۹۴۴.
۱۶. تذكره الكحالين: على بن عيسى كحال، عنى بتصحيحه الحكيم السيد غوث، حيدرآباد دكن، ۱۳۸۳ق.
۱۷. التصريف لمن عجز من التأليف: ابوالقاسم زهرائى، به اهتمام س. اسپينك، كاليفرنيا، ۱۹۷۳.
۱۸. تقرير الرازى حول زكام...: فريدون هاو، مجله تاريخ العلوم العربيه، ش ۱، سال ۱، حلب، ۱۹۶۷.
۱۹. تقويم الصحه: ابن بطلان، ترجمه فارسى، به تصحيح دكتور غلامحسين يوسفى، تهران، ۱۳۵۰ش.
۲۰. التيسير فى المداواه و التدبير: ابو مروان عبدالملك بن زهر، تحقيق الدكتور ميشل الخورى، دمشق، ۱۴۰۳ق.
۲۱. الحميات: اسحاق بن سليمان، كمبريج، ۱۹۸۱.
۲۲. تاريخ طب اسلامى: ادوارد براون، تهران، شركت انتشارات علمى و فرهنگى، ۱۳۳۷ش.
۲۳. رگشناسى يا رساله در نبض: ابوعلی سینا، با مقدمه سيد محمود مشکوه، تهران، ۱۳۳۰ش.
۲۴. طب اسلامى: مانفرد اولمان، ترجمه شده به زبان انگليسى، ادينبورگ، ۱۹۷۸.
۲۵. براى اطلاع از منابع ديگر مراجعه شود به فهرست منابع كتاب تاريخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ايران، تأليف و ترجمه دكتور مهدى محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ش.
۲۶. دائره المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ (انگليسى) (dr. Hassan Kamal) Encyclopedia of Islamic Medicine.
۲۷. تاريخ دامپزشكى و پزشکی- دكتور حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲
۲۸. تاريخ بيمارستانها- دكتور حسن تاجبخش
۲۹. مطرح الانظار فيلسوف الدوله
۳۰. تاريخ پزشکی ايران جلد ۲- دكتور نجم آبادى
۳۱. تاريخ روابط پزشکی ايران و پاکستان- پروفيسور حكيم نير واسطى
۳۲. تتمه صوان الحكمه
۳۳. نزهه الارواح و روضه الافراح
۳۴. تاريخ طب سيد احسان نكرامى

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی

۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک اثر از پزشکان دوره اسلامی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از حمله مغول تا آغاز قرن ۱۴ هجری قمری) کد درس: ۱۴
پیش‌نیاز یا همزمان: تاریخ تحلیلی پزشکی ایران (از ظهور اسلام تا حمله مغول)
تعداد واحد: ۲
نوع واحد: نظری

هدف کلی درس:

- توانمندسازی دانشجویان در زمینه تحلیل تاریخی سیر تحولات دانش پزشکی و چگونگی تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مکاتب مختلف
- بازشناسی مکاتب عمده پزشکی از حمله مغول تا آغاز قرن ۱۴ هجری قمری و بررسی ارتباطات پیدا و ناپیدای آنها
- بازشناسی مشاهیر پزشکی از حمله مغول تا آغاز قرن ۱۴ هجری قمری و نوآوریهای آنها

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- مروری بر وضعیت پزشکی تا زمان حمله مغول
- تاثیر حمله مغول به ساختار آموزشی و ارائه خدمات پزشکی
- آشنائی با طب چینی و اقوام مهاجم
- نقش وزیران دانشمند ایرانی در کنترل شاهان مغول و تاثیر آن در آموزش پزشکی
- ربع رشیدی و نقش آن در پزشکی
- پزشکی در عهد اتابکان
- پزشکی در دوره تیموریان
- مهاجرت‌های پزشکان از ایران به هندوستان
- معرفی مکاتب پزشکی ایران در سرزمین هند و بازتاب آثار آنان بر طب ایران
- معرفی چهره‌های برجسته طب ایرانی در هند بخصوص اطباء عهد مغولیه
- طب دوران صفویه، معرفی شخصیت‌های برجسته این دوران بخصوص بهاء الدوله رازی، عماد الدین محمودبن مسعود شیرازی، حکیم مومن
- طب در دوران زندیه و افشاریه و ورود برخی پزشکان خارجی و نفوذ آنها در دربار
- طب در دوران قاجاریه
- تاسیس دارالفنون و پیامدهای آن
- پزشکان برجسته دوره قاجاریه و آثار آنها
- رسمیت یافتن طب غربی بجای طب سنتی

منابع اصلی درس:

۱. تاریخ پزشکی و دامپزشکی ایران - دکتر حسن تاج بخش
۲. تاریخ پزشکی ایران - دکتر محمود نجم آبادی - جلد ۲
۳. مطرح الانظار - فیلسوف الدوله تبریزی - انتشارات توسعه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل
۴. تاریخ طب و طبابت در ایران - جلد ۱ و ۲ - محسن روستائی
۵. تاریخ پزشکی ایران و خلافت شرفی: دکتر سیریل الگود
۶. طب اسلامی - ادوارد براون
۷. معجم الاطباء - دکتر عیسی بک - انتشارات موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل
۸. اطباء عهد مغولیه - چاندرپوری - انتشارات موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل
۹. الاحکام النبویه فی الصناعه الطبيه: ابوالحسن علی بن عبدالکریم الحموی، عنی بتحقیقه الاستاد هاشم، حافظ السلام، قاهره، ۱۹۵۵.
۱۰. ادب الطیب: اسحق بن علی الرهاوی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۵.
۱۱. کتاب الاغذیه: اسحاق بن سلیمان اسرائیلی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۶.
۱۲. الاغراض الطبيه و المباحث العلائیه: سید اسماعیل جرجانی، چاپ عکسی، تهران، ۱۳۴۵ ش.
۱۳. بستان اطباء و روضه الألباء: محمدرضا الشیبی، مجله المجمع العلمی دمشق، ش ۲، ۱۹۲۳.
۱۴. تاریخ الاطباء، و الفلاسفه: اسحاق بن حنین، متن عربی با ترجمه انگلیسی از فرانز روزنتال، مجله اورینس، ش ۱، ج ۷، ۱۹۵۴.
۱۵. تاریخ البیمارستانات فی الاسلام: احمد عیسی بک، دمشق، ۱۳۵۷ ق.
۱۶. تاریخ پزشکی ایران و خلافت شرقی: سیریل الگود، کمبریج، ۱۹۵۱.
۱۷. تاریخ الحكماء: ابوالحسن علی بن یوسف قفطی، لیبزیک، ۱۹۰۳.
۱۸. تاریخ الطب و الصيد له عندالعرب: سامی خلف حمارئه، قاهره، ۱۹۶۷.
۱۹. التجربه الطبيه: جالینوس، با ترجمه انگلیسی، ریچارد والر، آکسفورد، ۱۹۴۴.
۲۰. تذکره الکحالین: علی بن عیسی کحال، عنی بتصحیحه الحکیم السید غوث، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۳ ق.
۲۱. التصریف لمن عجز من التألیف: ابوالقاسم زهراوی، به اهتمام س. اسپینک، کالیفرنیا، ۱۹۷۳.
۲۲. تقریر الرازی حول زکام...: فریدون هاو، مجله تاریخ العلوم العربیه، ش ۱، سال ۱، حلب، ۱۹۶۷.
۲۳. تقویم الصحه: ابن بطلان، ترجمه فارسی، به تصحیح دکتر غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰ ش.
۲۴. التیسیر فی المداوه و التدبیر: ابو مروان عبدالملک بن زهر، تحقیق الدكتور میشل الخوری، دمشق، ۱۴۰۳ ق.
۲۵. الحمیات: اسحاق بن سلیمان، کمبریج، ۱۹۸۱.
۲۶. تاریخ طب اسلامی: ادوارد براون، تهران، ۱۳۳۷ ش.
۲۷. رگشناسی یا رساله در نبض: ابوعلی سینا، با مقدمه سید محمود مشکوه، تهران، ۱۳۳۰ ش.
۲۸. طب اسلامی: مانفرد اولمان، ترجمه شده به زبان انگلیسی، ادینبورگ، ۱۹۷۸.

۲۹. برای اطلاع از منابع دیگر مراجعه شود به فهرست منابع کتاب تاریخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ایران، تألیف دکتر مهدی محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ ش.

۳۰. دائرة المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ (انگلیسی)

Encyclopedia of Islamic Medicine (dr. Hassan Kamal)

۳۱. - تاریخ دامپزشکی و پزشکی - دکتر حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲

۳۲. - تاریخ بیمارستانها - دکتر حسن تاجبخش

۳۳. - مطرح الانظار فیلسوف الدوله

۳۴. - تاریخ پزشکی ایران جلد ۲ - دکتر نجم آبادی

۳۵. - تاریخ روابط پزشکی ایران و پاکستان - پروفیسور حکیم نیر واسطی

۳۶. جبران الحکمه

۳۷. نزهه الارواح و روضه الارواح

۳۸. تاریخ طب سید احسان نگرامی

۳۹. تاریخ علوم پزشکی دوران مغولان هند

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک اثر از پزشکان دوره اسلامی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: تاریخ تحلیلی داروشناسی از آغاز تا پایان سده سیزدهم
پیش‌نیاز یا همزمان: تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از حمله مغول تا آغاز قرن ۱۴ هجری قمری)، تاریخ
تحلیلی علوم پزشکی ایران (از ظهور اسلام تا حمله مغول)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس:

- آشنایی دانشجویان با مبانی داروشناسی یونانی و اسلامی و بررسی تاریخی کتابهای عمده داروشناسان مسلمان به منظور مطالعه سیر تکاملی مکتبهای داروشناسی در جهان اسلام.
- توانمند سازی دانشجویان در زمینه تحلیل تاریخی سیر تحولات داروسازی ایران و چگونگی تأثیر گذاری و تاثیرپذیری مکاتب مختلف.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- کتاب الحشایش دیسقوریدس و اثر آن در داروسازی دوره تمدن اسلامی
- نقش کتاب الحشایش دیسقوریدس در اندلس و شکل گیری مکتب داروشناسی و داروسازی مغرب اسلامی
- تاثیر مکاتب شرقی ایران (هند و چین) بر داروسازی دوران تمدن اسلامی
- مروری بر کلیات قوانین داروسازی در طب سنتی ایران و سرزمین های اسلامی
- داروشناسی در کتاب الحاوی محمد بن زکریای رازی
- داروشناسی در کتاب الصنعة علی بن عباس مجوسی اهوازی
- داروشناسی در کتاب قانون ابوعلی سینا
- کتاب الصیدنه ابوریحان بیرونی
- الابنیه عن حقائق الادویه ابو منصور موفق هروی
- داروهای پیشنهادی در کتاب هدایه المتعلمین اخوینی بخاری
- داروهای پیشنهادی در کتابهای سید اسماعیل جرجانی: یادگار، خفی علانی، الاغراض الطیبیه، نخیره خوارزمشاهی
- داروهای پیشنهادی در تقویم الصحه ابن بطلان
- داروهای پیشنهادی در مفتاح الطب ابن هندو
- مکتب اندلس در معرفی داروها و گیاهان دارویی: غافقی در مفردات الادویه ابن بیطار در الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه، ابن میمون در شرح اسماء العقار، ابوالخیر اشبیلی در عمده الطیب فی معرفه النبات، شریف ادیسی در جامع اسماء النبات.
- فرهنگهای چندزبانی در معرفی داروها و گیاهان دارویی با اشاره به تقویم الادویه و الاغذیه از جیش بن ابراهیم تفریسی

قربادین‌ها: قربادین شاپور بن سهل و قلانسی و سمرقندی
 کتابهای الادویه المسهله الموجوده فی کل مکان و کتابهای الابدال
 کتابهای اختیارات بدیعی انصاری شیرازی و تحفه المؤمنین حکیم مؤمن و مخزن الادویه عقیلی خراسانی
 کتاب الماء- ازدی صحاری- انتشارات موسسه تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل.
 تقسیم‌بندی داروها در کتابهای پزشکی و داروشناسی
 تأثیر داروشناسی اسلامی - ایرانی در داروشناسی غربی

منابع اصلی درس:

۱. - الحشایش دیوسقوریدس: تفسیر کتاب دیاسقوریدوس، ابن بیطار، تحقیق ابراهیم بن مراد. بیروت، دارالغرب الاسلامی، ۱۹۸۹.
۲. - الحاوی محمد بن زکریای رازی. حیدرآباد دکن، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۴۰۵ ق.
۳. - الصناعه، علی بن عباس مجوسی اهوازی.
۴. - قانون ابوعلی سینا، تهران، سروش، ۱۳۷۰.
۵. - الصیدنه ابوریحان بیرونی، تصحیح عباس زریاب [خوئی]، تهران، ۱۳۷۰.
۶. - الابنیه عن حقائق الادویه، ابومنصور موفّق هروی، تهران، ۱۳۴۴ [چاپ عکسی].
۷. - هدایه المتعلمین /خوینی بخاری، به اهتمام جلال متینی، مشهد، ۱۳۷۲.
۸. - نخیره خوارزمشاهی، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۵۵ [چاپ عکسی].
۹. - الاغراض الطبیبه، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۴۵ [چاپ عکسی].
۱۰. - تقویم الصّحّه ابن بطلان، از مترجمی ناشناس، تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰.
۱۱. - مفتاح الطب، ابن هندو، به اهتمام مهدی محقق، تهران، ۱۳۶۸.
۱۲. - مفردات الادویه ابن بیطار در الجامع المفردات الادویه و الاغذیه، ابن میمون در شرح اسماء العقار، ابوالخیر اشبیلی در عمده الطیب فی معرفه النبات (۲ج)، حقه محمد العربی الخطابی، بیروت، دارالغرب الاسلامی، ۱۹۹۵.
۱۳. - اختیارات بدیعی انصاری شیرازی (قسمت مفردات)، تصحیح محمدتقی میر. ۱۳۷۱.
۱۴. - تحفه المؤمنین حکیم مؤمن، با مقدمه محمود نجم آبادی. تهران، [۱۳۳۸] (افست از روی چاپ سنگی).
۱۵. - مخزن الادویه، عقیلی خراسانی، تهران، آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۲ (افست از روی چاپ سنگی).
۱۶. - الادویه المفرده، ابن وافد الأندلسی، ضبطه و وضع هوامشه احمد حسن یسیح، بیروت، دارالکتب العلمیه ۱۴۲۰ ق.
۱۷. افزون بر منابع فوق‌الذکر رجوع شود به فرهنگ‌های چندزبانی در معرفی داروها و گیاهان دارویی با اشاره به تقویم الادویه و الاغذیه از جیش بن ابراهیم تغلیسی، همچنین کتابهای قربادین و داروشناسی؛ همچنین رجوع شود به فهرست منابع کتاب تاریخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ایران: تألیف دکتر مهدی محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ش.
۱۸. کتاب الماء

۱۹. بحر الجواهر
۲۰. تعلیقات الاغراض الطبییه دکتر حسن تاجبخش.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: آشنایی با متون طب، دندانپزشکی، کحالی و داروسازی سنتی فارسی
پیش نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: ۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی

هدف کلی درس: آشنایی با پزشکان و مشاهیر طب سنتی ایران - آشنایی با متون طب سنتی ایران - خواندن متون، آشنایی با معانی و تفسیر واژه ها و اصطلاحات طب سنتی

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

نظری:

- خواندن و درک متون منتخب طب سنتی فارسی شامل: مربوط به قرون و مناطق مختلف شامل متونی از کتب: ذخیره خوارزمشاهی، خلاصه التجارب، تحفه حکیم مؤمن، اختیارات بدیعی، مخزن الادویه، قرابادین کبیر، الابنیه عن الحقایق الادویه

- واژه ها و اصطلاحات داروسازی و طب سنتی

- اوزان و مقادیر در داروسازی سنتی

عملی:

- باز خوانی، باز نویسی و تصحیح و مقابله حداقل ۵۰ صفحه از متون طب سنتی

- تهیه فرهنگنامه مختصر (حداقل ۵۰ واژه یا اصطلاح) از متون طب سنتی و معنی، تفسیر و یافتن معادل های آن به زبان روز

منابع اصلی درس:

۱. ذخیره خوارزمشاهی
۲. کفایه الطب
۳. تنکسوق نامه
۴. قرابادین صالحی
۵. ترجمه فارسی شرح الاسباب و العلامات
۶. اختیارات بدیعی
۷. خلاصه التجارب
۸. تحفه حکیم مؤمن

۹. مخزن الادویه
۱۰. قرابادین کبیر
۱۱. ضیاء العیون
۱۲. مقاله حنین بن السحق در انسان
۱۳. رساله کحالیه عیسی کحال
۱۴. رساله اکمل و اجمل

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (گزارش یک اثر در داروسازی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۱۷

نام درس: آشنایی با متون طب، دندانپزشکی، کحالی و داروسازی سنتی عربی

پیش نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: ۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی

هدف کلی درس: آشنایی با پزشکان و مشاهیر عرب زبان طب سنتی ایران - آشنایی با متون عربی طب سنتی ایران - خواندن متون، آشنایی با معانی و تفسیر واژه ها و اصطلاحات طب سنتی

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

نظری: ۱ واحد (۱۷ ساعت)

- خواندن و درک متون منتخب طب سنتی عربی مربوط به قرون و مناطق مختلف شامل متونی از کتب: قانون، الحاوی، فردوس الحکمه، الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه، الابنیه عن الحقایق الادویه، الشامل
- واژه ها و اصطلاحات عربی داروسازی و طب سنتی
- قرائت بخشهای مشابه از کتابهای مختلف بر حسب ضرورت

عملی: ۱ واحد (۳۴ ساعت)

- باز خوانی، باز نویسی و تصحیح و مقابله حداقل ۵۰ صفحه از متون طب سنتی
- تهیه فرهنگنامه مختصر (حداقل ۵۰ واژه یا اصطلاح) از متون طب سنتی و معنی، تفسیر و یافتن معادل های آن به زبان روز
- تفسیر و تحشیه بر حسب ضرورت

منابع اصلی درس:

- ۱- قانون
- ۲- الحاوی
- ۳- فردوس الحکمه
- ۴- الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه
- ۵- الابنیه عن الحقایق الادویه
- ۶- الشامل
- ۷- رساله حنین بن السحق در انسان
- ۸- رساله کجالیه

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (گزارش یک اثر در داروسازی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

نام درس: نظام آموزش پزشکی نظری و بالینی در تمدن اسلام و ایران
پیش نیاز یا همزمان: تاریخ تحلیلی علوم پزشکی در تمدن‌های عمده قبل از اسلام، تاریخ تحلیلی علوم پزشکی ایران (از ظهور اسلام تا حمله مغول)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنائی و نقد شیوه‌های آموزش نظری و عملی در زمینه پزشکی در تمدن ایران و اسلام از آغاز تا ورود طب غربی به ایران.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- بررسی ساختار کلی مکاتب پزشکی ایرانی از دوره هخامنشی تا ظهور اسلام.
- معرفی ویژگی‌های مکتب سده و جندی شاپور
- تعلیم و تعلم پزشکی در قرون اول و دوم هجری
- امتحان اطباء و سوگند پزشکی و نظارت بر خدمات پزشکی در قرون مختلف
- جایگاه آموزش پزشکی در نظامات آموزشی و مدارس مهم دوران تمدن اسلامی
- آموزش در مکاتب پزشکی اندلس
- بررسی تحلیلی شیوه‌های آموزش بالینی در دوره تمدن اسلامی
- بیمارستانهای آموزشی و نقش آنها در آموزش نظری و عملی در دوره تمدن اسلامی
- نوآوریهای نظامات آموزشی پزشکی و تاثیر پذیری دنیای غرب از آنها

منابع اصلی درس:

- ۱- تاریخ پزشکی ایران قبل از اسلام (جلد ۱) - دکتر نجم آبادی.
- ۲- تاریخ پزشکی ایران قبل از ظهور اسلام تا حمله مغول (جلد ۲)
- ۳- تاریخ الییمارستانات در اسلام - دکتر عیسی بک - ترجمه دکتر نورالله کسائی
- ۴- تاریخ پزشکی و دامپزشکی ایران - دکتر تاجبخش
- ۵- طب اسلامی - دکتر ادوارد براون - ترجمه مسعود رجب نیا
- ۶- السهامات حضاره الاسلامیه - پروفیسور محبوب محمد الحسینی
- ۷- ادب الطیب رهاوی
- ۸- مهنته الطیب رازی
- ۹- محنته الطیب ابن ماسویه
- ۱۰- تاریخ طب در اندلس - خانم دکتر روغنی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: توانمندسازی دانشجویان در زمینه تبارشناسی و سیرتحوالات کاربرد مواد طبیعی (گیاهان، مواد معدنی و فرآورده‌های حیوانی) در عرصه خدمات پزشکی و مراقبت از سلامت

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- بازشناسی سیستم های گیاه درمانی متداول در مکاتب مختلف پزشکی
- معرفی منابع مفردات، قرابادین‌ها، مجموعه‌های اتنوفارماکولوژی مهم در مکاتب پیشین پزشکی
- نگاهی به جایگاه علم کاربرد مفردات طبیعی در زمان حاضر و سهم آنها در نظام سلامت کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه
- ابزارهای سنجش کارآیی مفردات دارویی در گذشته و حال و نگاه تاریخی به سیر تکامل و تحولات آنها
- اوزان و مقادیر متداول در اعصار مختلف و تفاوت‌های آنها در مکاتب متفاوت
- چگونگی سنجش آثار سمی و تداخلات دارویی در مکاتب پزشکی گذشته به ویژه مکتب طب سنتی ایران
- شیوه‌های تهیه، نگهداری، سنجش زمان سودمندی داروها بر اساس منابع معتبر طب سنتی ایران و اسلام
- معرفی منابع عمده و کاربردی برای انجام تحقیقات تاریخی در عرصه کاربرد مفردات

منابع اصلی درس:

- 1-Principles and Practice of Phytotherapy (Phytotherapy, Modern Herbal Medicine). S. Mills and K. Bone, Last edition
- 2-Rational Phytotherapy. V. schulz, R. Hansel, M. Blumenthal and V. E. Tyler. Last edition.
- 3-Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy. M. Heinrich, J. Barnes, S. Gibbons and E. M. Williamson, Last edition.

۴-مخزن الادویه - عقیلی علوی خراسانی

قربادین کبیر - عقیلی علوی خراسانی

الشامل - ابن نفیس

الحشایش - دیسقوریدس

الجامع - ابن بیطار

تذکره - داود ابطاکی

منهاج البیان فیما يستعمله الانسان - ابن حزله

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک نمونه گیاه درمانی نوین و تطبیق و تلفیق آن با گیاه درمانی سنتی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: مجموعه ای از آموزه های مرتبط با پزشکی در آیات قرآنی و روایات معصومین علیهم السلام به منظور بکارگیری آنها در مطالعات میان رشته ای

رئوس مطالب: (۵۱ ساعت نظری)

- مفهوم طب القرآن و دامنه کاربرد آن
- سیستم تاریخی تدوین منابع طبّی - اسلامی نظیر طب النبی و طب الائمه علیهم السلام
- کلمات کلیدی و مفاهیم آن در فرهنگ اسلامی: سلامت، بیماری، شفا، درمان، هویت انسان، پزشک، بیمار، طبّیات، خبائث، قضا و قدر و سلامت و بیماری، بهداشت
- منابع آموزه‌های اسلامی در پزشکی: قرآن کریم، روایات، سیره معصومین علیهم السلام (منابع اختصاصی: طب النبوی (ص)، طب الائمه، رساله ذهبیه، فصول المهمه، مجموعه‌های روایی و بررسی محتوا و میزان اعتبار آنها)
- پشتوانه‌های فقهی سلامت در اسلام: قواعد فقهی، ضمانت طبیب، لاضرر، قاعدة نفی سبیل اضطرار و حرج، مقدمه واجب، مقدمه حرام، اولویت دفع مفسده به جلب منفعت، اسراف و تأمین سلامت
- بازنگری در فلسفه پزشکی از دیدگاه قرآن و روایات
- تاثیر طب القرآن و المعصومین علیهم السلام در طب سنتی ایرانی - اسلامی
- نوآوریهای آموزه های قرآنی و روایی در زمینه پزشکی
- مفهوم سلامت معنوی و جایگاه آن در آموزه های قرآنی و روایی
- پیشگیری از بیماری‌های جسمی، روانی، اجتماعی و روحی در تدابیر آموزه های دینی
- ضمانت‌های اجرایی برای پیشگیری و تأمین سلامت بر پایه فقه اسلامی
- مفهوم ارتقاء و سلامت و ویژگی های آن در آموزه‌های اسلامی

منابع اصلی درس:

۱. مجموعه ۳۰ جلدی طب القرآن و المعصومین - انتشارات مرکز تحقیقات علوم قرآن، حدیث و ص ۱ - ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰
۲. الاداب الطیبیه فی الاسلام، جعفر مرتضی‌العاملی، قم، ۱۴۰۳ق.
۳. اعتقادات صدوق، تهران، ۱۳۸۰ق.
۴. الطب النبوی، ابن‌قیم جوزیه، تحقیق دکتر عبدالمعطی قلجی، قاهره.
۵. طب الائمه، سید عبدا... شبر، کویت، ۱۴۱۰ق.
۶. بهداشت روان، دکتر جعفر بوالهیری، تهران، ۱۳۷۳.

۷. آیات قرآنی در زمینه بهداشت روانی، دکتر جعفر بوالهروی و همکاران، ۱۳۷۸.
۸. متون اسلامی پزشکی، دکتر غلامرضا نورمحمدی، قم، ۱۳۸۱.
۹. مبانی نظری طب اسلامی، دکتر محمدمهدی اصفهانی، تهران، ۱۳۸۴.
۱۰. آیین تندرستی، دکتر محمدمهدی اصفهانی، تهران، ۱۳۸۶.
۱۱. مجموعه ۳۱ جلدی طب القرآن و المعصومین (ع)

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: هدف از ارائه این درس شناساندن مناظر و اصول کلی دانش پزشکی دوره اسلامی از دید فلاسفه و متفکران دوره اسلامی به دانشجویان است. به عبارت دیگر دانشجویان در این درس با اصول، اجزاء و شاخه های پزشکی دوره اسلامی و جایگاه این رشته در طبقه بندی علوم اسلامی آشنا شده و نظر حکماء و فلاسفه اسلامی را در باره کلی ترین مفاهیم مربوط به پزشکی دوره اسلامی در خواهند یافت.

رئوس مطالب: (۵۱ ساعت نظری)

- ۱- روش شناسی فلسفه پزشکی اسلامی
- ۲- بنیادهای معرفت شناسی پزشکی دوره اسلامی
- ۳- خدا، طبیعت و انسان در پزشکی دوره اسلامی
- ۴- هدف و نقش دانش پزشکی از دید فلاسفه مسلمان
- ۵- آموزش نگاههای کلی نگر به دانش پزشکی دوره اسلامی
- ۶- شاخه ها و اجزاء پزشکی دوره اسلامی

منابع اصلی درس:

۱. جان لازلی، درآمدی تاریخی به فلسفه علم، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۲
  ۲. هنریک ولف، درآمدی بر فلسفه طب، تهران طرح نو، ۱۳۸۰
  ۳. ابن سینا، الیهات شفا، چاپ ابراهیم مدکور، تجدید چاپ قم، ۱۳۷۷
- 4-S.M. Buchanan, the doctrine of signatures, a defence of theory in medicine, Routledge, London, (Last edition)

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (case report)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجویان در کلاس

کد درس: ۲۲

نام درس: اخلاق، فقه و حقوق پزشکی

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی عمیق‌تر دانشجویان با اصول مبانی اخلاق پزشکی و راهکارهای دستیابی به مکارم اخلاق در رفتار و خودسازی

شناخت مبانی فقهی و احکام عملی آن در خدمات پزشکی و شیوه‌های تجزیه و تحلیل فقهی مسائل پزشکی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

الف) اخلاق پزشکی:

- مروری بر آموزش‌های اخلاق پزشکی با تأکید به فرهنگ اسلامی
- مطالعه موارد (Case Study) و تجزیه و تحلیل آن از ابعاد اخلاقی
- اخلاق پزشکی در آثار طب سنتی و رابطه پزشک و بیمار و طبیعت
- اخلاق در آموزش و پژوهش طب سنتی
- تلاش در تدوین منشور جامع اخلاق پزشکی بر پایه طب اسلامی و سنتی متناسب با زمان

ب) فقه پزشکی:

- مروری بر اصول و مبانی فقه اسلامی
- قواعد فقهی متناسب و ناظر بر مسائل پزشکی
- طرح فقهی مسائل نادر پزشکی
- تلاش در تدوین منبع جامع فقه پزشکی و تعیین مباحث اساسی آن
- استفتائات پزشکی
- اصول و مبانی حقوق پزشکی
- قوانین پزشکی ایران
- قوانین بین‌المللی پزشکی

منابع اصلی درس:

منتخبی از مجموعه کتب و اسناد مرکز تحقیقات اخلاق پزشکی شامل کتب تخصصی فقهی پزشکی، اخلاق پزشکی، اخلاق پزشکی، موسوعه الطبیه الفقهیه و نیز حقوق پزشکی دکتر محمود عباسی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۸. آزمون کتبی
۹. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۱۰. ارائه یک تحقیق علمی (case report)
۱۱. نظم در حضور
۱۲. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود
۱۳. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۱۴. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس:

آشنائی با گیاهان، مواد معدنی و حیوانی مفرده و مرکبات مورد استفاده رایج در طب و داروسازی سنتی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- معرفی داروهای مفرده (درجات، افعال و خواص)
- بررسی عوارض جانبی مفردات و مصلح هر یک
- بررسی تداخلات مفردات، احتیاطات و مواد منع مصرف
- شناسائی روشهای تولید داروهای مفرده و روش نگهداری هر یک
- آشنایی کلی با انواع داروهای مرکب
- قوانین داروسازی در طب سنتی
- معرفی اشکال مهم داروئی (موضعی - خوراکی - استنشاقی - تنقیه - شیاف و ....)

منابع اصلی درس:

۱. حشایش دیسکوریدس
۲. مفردات الحاوی
۳. قانون
۴. اختیارات بدیعی
۵. تذکره داود
۶. جامع ابن بیطار
۷. تحفه حکیم مؤمن
۸. مخزن الادویه
۹. قرابادین کبیر
۱۰. قرابادین شفایی
۱۱. قرابادین صالحی
۱۲. قرابادین سمرقندی
۱۳. فارماکوپه گیاهی ایران
۱۴. فارماکوپه همدرد
۱۵. گیاهان دارویی بازار، دکتر امین

۱۶. الشامل (مجموعه ۳۰ جلدی ابن نفیس)

۱۷. الاغذیه و الادویه عند حکماء الاندلس

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. نظم در حضور
۳. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۴. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۲۴

نام درس: فلسفه علم

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- فلسفه علم چیست؟
- تبیین و علیت و قوانین
- تبیین علمی: علیت و غایت‌گرایی، از معقولیت تا ضرورت
- ساختار و ما بعدالطبیعه نظریه‌های علمی: کارکرد تئوری‌های علمی، ابزارنگاری، ذات‌گرایی، واقع‌گرایی، مسأله اصطلاحات تئوریک و هستی‌های تئوریک، تئوری‌ها و مدل‌ها
- معرفت‌شناسی تئوری‌سازی علمی، معرفت‌شناسی، آزمایش علمی، عدم قطعیت
- جایگاه تاریخ علم و ما بعدالطبیعه در علم
- نسبی‌گرایی در علم
- عقلانیت علم
- رئالیسم علمی
- جامعه‌شناسی علم

منابع اصلی درس:

- *Scientific Knowledge and Social Theory*: Barry Barnes, london. Routledge.
- *Philosophy of Science*: Alex Rosenberg, london, Routledge, Last edition.
- *Theories of Explanations*: Joseph Pitt, (ed.), Oxford, Oxford University Press. Last edition.
- *The Scientific Revolution*: Steven Shapin, Chicago, University of chicago Press, Last edition.
- *The Rationality of Science*: William Newton-smith, london, Routledge, Last edition.
- *The Structure of scientific Theories*: fredrik Suppe, Urbana, University of Illionois Press, Last edition.
- *The Sociology of Science*: Robert Merton, Chicago, University of Chicago Press, Last edition.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

۱. آزمون کتبی
۲. نظم در حضور

۳. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۴. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۲۵

نام درس: مبانی طب عملی (در پزشکی سنتی)

پیش‌نیاز یا همزمان: مبانی نظری طب سنتی ایران

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: شناخت تقسیمات طب عملی در آموزه های پزشکی سنتی ایران و آشنائی با تعدادی از بیماریها بر پایه طب سنتی می باشد.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- اصول و مروری بر تقسیم بندی طب به نظری و عملی
- اجزاء طب عملی و تقسیم بندی کلی آن
- حفظ الصحة و تدابیر سته ضروریه
- معالجات و انواع آن
- ۱- علاج به تدبیر (غذائی و ریاضت و غیره)
- ۲- علاج بالادویه
- ۳- علاج بالید (دلک - کی - غمز - فصد - حجامت و تعلیق - قی - حقنه ...)
- ۴- روشهای ترکیبی و غیره
- شناخت بیماری‌هایی که در زمان حاضر درمان آنها با طب سنتی مرجح می‌باشد.

منابع اصلی درس:

۱. الحاوی
۲. المنصوری
۳. قانون
۴. کامل الصناعه الطیبه
۵. هدایه المتعلمین
۶. ذخیره خوارزمشاهی
۷. الاغراض الطیبه
۸. خلاصه التجارب
۹. میزان الطب
۱۰. خلاصه الحکمه
۱۱. علاج الامراض
۱۲. مروری بر کلیات طب سنتی، دکتر ناصری و همکاران
۱۳. تقویم الابدان ابن جزله

۱۴. التییر ابن زهر
۱۵. التصریف زهراوی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۲۶

نام درس: تدابیر حفظ الصحة و اصول پیشگیری
پیش‌نیاز یا همزمان: مبانی نظری طب سنتی ایران

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: شناخت راهکارهای علمی و شیوه‌های پیشگیری از بیماری‌ها، حفظ سلامت و ارتقاء آن به تناسب شرایط فردی و محیطی بر اساس طب سنتی ایران به منظور انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌های ارتقاء سلامت با توجه به شرایط علمی روز.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- سته ضروریه
- مفهوم سلامت و مشخصه‌های آن
- تغذیه و اختیار غذا بر حسب کیفیت مزاج، تعدیل، انتقال به مزاج افضل، آداب تغذیه، ناسازگاری‌ها، طبخ و تهیه و نگهداری غذا
- ترویج و آداب آشامیدن آب و تدابیر مربوطه
- حرکت و سکون بدن، ریاضات مختلف، ریاضات خاص هر عضو، دلک، غمز و کبس و ربط
- تدبیر حرکات تفسانیه
- تدبیر استحمام
- تدبیر نوم و یقظه (انواع رؤیا)
- تدبیر احتباس و استفراغ
- تدبیر جامع
- تدبیر بر حسب فصول، طبایع مساکن
- فساد هوا و تدبیر آن
- تدبیر زنان باردار، شیرده و اطفال و تدبیر امراض لاحقه
- تدبیر اطفال و تعدیل اخلاق انسان
- تدبیر رضاع و شرایط مرضعه و تربیت طفل بعد از رضاع
- احوال و امراض ویژه اطفال و تدبیر آنها
- تدبیر جوانان و میانسالان و سالمندان
- تدبیر مسافریین
- بهداشت عمومی از دیدگاه پزشکی نیاکان

منابع اصلی درس:

۱. حفظ الصحه ناصری
۲. قانون جلد ۱
۳. خلاصه الحکمه
۴. ذخیره خوارزمشاهی
۵. منافع الاغذیه و دفع مضارها
۶. حفظ صحت ناصر احکماء

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۲۷

نام درس: تاریخ عمومی علوم پزشکی و شاخه‌های مختلف آن

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با چگونگی پیدایش، تکامل دانش پزشکی نزد ملل مختلف و تعاملات مکاتب مهم پزشکی و چگونگی تحولات اساسی پزشکی از دوره رنسانس

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- مروری بر تاریخ پیدایش علم پزشکی نزد ملل مختلف
- مکاتب مهم پزشکی دوران قبل از اسلام
- نگاهی به اصول و مبانی و یافته‌های مکاتب مهم پزشکی در یونان، چین، هند، بین‌النهرین، مصر، آمریکای لاتین
- طب در اروپا از آغاز تا رنسانس
- تحولات پزشکی از عهد رنسانس به بعد

منابع اصلی درس:

۱. هنری زیگریست - پزشکان نامی - انتشارات امیرکبیر
  ۲. گرهارد فنترزم - ترجمه سیاوش آگاه - پنج هزار سال پزشکی - انتشارات علمی فرهنگی
  ۳. دکتر ولی‌ا... محرابی - تاریخ پزشکی جهان - مجموعه ۷ جلدی - ناشر (مولف)
  ۴. دکتر حسن کمال - دایره‌المعارف طب اسلامی - انتشارات موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل
  ۵. دکتر حسن تاج بخش - تاریخ دامپزشکی و پزشکی
  ۶. ابن ابی اصیبعه - عیون الانباء جلد یکم
- شیوه ارزشیابی دانشجویان:
۱. آزمون کتبی
  ۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
  ۳. نظم در حضور
  ۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می‌شود.
  ۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
  ۶. نحوه مشارکت دانشجویان در کلاس

کد درس: ۲۸

نام درس: آشنایی با طب عامیانه (فولکلور) و شیوه‌های مستندسازی آن

پیش‌نیاز: مبانی نظری طب سنتی ایران، بررسی‌های تاریخی درمان با مفردات گیاهی، معدنی، حیوانی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی فراگیران با شاخه‌های مختلف طب عامیانه در زمان حاضر و باورهای مردم در مسائل پزشکی و نحوه جمع‌آوری و ارزیابی آنها

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری)

- طب عامیانه و نحوه جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات مربوط به آن
- شاخه‌های مختلف طب عامیانه در زمان گذشته و حاضر
- شیوه‌های مستندسازی و ثبت مالکیت معنوی آن
- معرفی اجمالی مهمترین موارد آنها
- معرفی منابع قابل دسترس برای انجام تحقیقات کتابخانه‌ای در زمینه‌های فوق

منابع اصلی درس:

۱. کتاب جامع طب طبیعی ۳ جلدی به زبان انگلیسی (textbook of natural medicine)، تالیف ژوزف ای. پیزورنو و میکائیل تی. موری، ۲۰۰۵ میلادی
۲. مروری بر کلیات طب سنتی ایران، دکتر محسن ناصری و دکتر رسول چوپانی، مجید انوشیروانی، مرکز تحقیقات طب سنتی دانشگاه شاهد، سال ۸۸
۳. مجموعه مقالات کنکره طب عامیانه، سال ۱۳۸۷
۴. منوگرافهای منتشر شده توسط موسسه مطالعات علوم اجتماعی.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می‌شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با کلیات علم هیات، کرونولوژی و کرونوبیولوژی و تاثیر افلاک و ایام در پزشکی و نیز آشنائی با دانش گاه شماری در دوران تمدن اسلامی و نحوه تطبیق مفاهیم هجری (قمری - شمسی) و میلادی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- مروری بر علوم نجوم و هیات
- کرونوبیولوژی در طب اسلامی و سنتی
- معرفی منابع پزشکی سنتی که بکاربرد نجوم در پزشکی اشاره دارد
- چکیده ای از نظرات و آراء حکماء در مباحث مشترک پزشکی و نجوم
- تاریخچه مختصری از چگونگی اندازه گیری زمان نزد ملل مختلف
- واحدهای اندازه گیری زمان و چگونگی تدوین تقاویم
- تقویم های رومی، میلادی (ژولین، گریگورین)، اسامی ماه ها و چگونگی گاه شماری در آنها
- تقویم جلالی
- تقویم هجری قمری
- تقویم هجری شمسی
- راهکارهای تعیین جایگاه یک روز در تقویم هجری قمری، هجری شمسی، میلادی
- معرفی جدول های تطبیقی

منابع اصلی درس:

- ۱- خلاصه الحکمه - عقیلی علوی خراسانی
- ۲- مسأله کبیسه های جلالی - تقی ریاحی ۱۳۳۴
- ۳- تاریخ در ایران - رضا عبداللهی
- ۴- تاریخ ادبیات - استاد جلالی همائی
- ۵- ذیح ایلخانی - خواجه نصیرالدین طوسی
- ۶- بیست مقاله - حسن تقی زاده
- ۷- گاه شماری هجری قمری - رضا عبداللهی - مجله نجوم شماره ۱۸۲
- ۸- الطب الفلسفی
- ۹- مجموعه تقریرات آیت ا... صمدی آملی در موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل .

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. انجام محاسبات تطبیقی برای تعدادی از ایام تاریخی
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

فصل چهارم
ارزشیابی برنامه آموزشی
دوره دکتری تخصصی (Ph.D.)
رشته تاریخ علوم پزشکی

۱- هدف ارزشیابی برنامه :

الف) دستیابی به وظائف و انتظارات حرفه ای از دانش آموختگان این دوره (Task oriented)
ب) تعیین کاستی ها ، فزونی ها و نقاط قوت و ضعف برنامه

ج) اصلاح و ارتقاء تدریجی برنامه

۲- نحوه انجام ارزشیابی برنامه

نحوه انجام ارزشیابی برنامه بصورت ارزشیابی تراکمی (Summative Evaluation) و با مشارکت اساتید، فراگیران ، صاحب نظران دیگر و به مسئولیت هیأت ممتحنه گروه تاریخ علوم پزشکی تعیین می گردد.

۳- مراحل اجرایی ارزشیابی برنامه

- تعیین اهداف ارزشیابی

- تهیه ابزار ارزشیابی

- اجرای ارزشیابی

- تحلیل نتایج بدست آمده

- تصمیم گیری

- ارائه پیشنهاد به شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

۴- تواتر انجام ارزشیابی

در خاتمه هر دوره آموزشی

۵- شاخص های پیشنهادی برای ارزشیابی برنامه :

- میزان امتیاز کسب شده در آزمون های پایان دوره آموزشی براساس وظائف حرفه ای

- میزان دستیابی به توانائی های حرفه ای درمقایسه بااهداف پیش بینی شده برای دوره

- تعیین میزان کارایی دانش آموختگان از دیدگاه مدیران گروههای آموزشی درارتباط باایفای وظائف حرفه ای آنان

۶- معیارهای موفقیت برنامه در مورد هر شاخص

- میزان امتیاز کسب شده در آزمون های پایان دوره آموزشی بیش از ۷۰٪

- میزان دستیابی به توانائی های حرفه ای بیش از ۸۰٪

- میزان کارایی دانش آموختگان از دیدگاه مدیران گروههای آموزشی بیش از ۷۵٪

